

## Leidraad (internationale) programmatoets

### 1. De programmatoets: wat? waarom?

In lijn met het recentste decreet m.b.t. kwaliteitszorg in het hoger onderwijs (2019) versterkt de UGent de inbreng van externen in het nieuwe interne onderwijskwaliteitszorgmodel, de Eigen Regie 2.0. Het binnenbrengen van het perspectief van externe stakeholders biedt opleidingen steeds een waardevol leermoment. Concreet is het de bedoeling dat opleidingen op structurele wijze externe stakeholders betrekken bij het onderwijsbeleid en de onderwijskwaliteitszorg. Van opleidingen wordt verwacht dat zij een aantal acties opzetten die samen beantwoorden aan drie criteria:

1. Elke opleiding toetst de inhoudelijke component van de opleiding, met name minstens de opleidingscompetenties, het opleidingsprogramma, de toetsing en het eindniveau, af bij een breed spectrum van externe stakeholders. Tot dit brede spectrum behoren minstens (de vertegenwoordigers van) het werkveld, de alumni en internationale *peers*.
2. De opleidingscommissie (OC) bespreekt (jaarlijks) de resultaten van opleidingsspecifieke bevestigingen van het werkveld of andere structureel betrokken stakeholders en van centraal georganiseerde bevestigingen van pas afgestudeerden en alumni, zoals gepresenteerd in de monitor via UGI. De resultaten van de bevestigingen geven aanleiding tot zelfreflectie en analyse.
3. De opleiding voert een programmatoets uit.

Op onderwijstips vindt men [een overzicht van mogelijke acties](#) die opleidingen kunnen opzetten om een systematische dialoog op te zetten met het werkveld en alumni<sup>1</sup>. Deze leidraad gaat dieper in op de verwachtingen m.b.t. de **inbreng van internationale *peers* m.b.t. onderwijskwaliteitszorg**: via internationale vakgenoten of partneropleidingen voeren opleidingen een **programmatoets** uit. De minimale vereisten m.b.t. deze toets zijn als volgt:

**Minstens drie internationale, onafhankelijke academische peers, met een brede blik op de opleiding, spreken zich - elk apart of in panel - (minstens één keer) om de vier jaar of naar aanleiding van een grote programmawijziging uit over de inhoudelijke kwaliteit van de opleiding. De focus van de programmatoets is het al dan niet (internationaal) aan de maat zijn van de opleidingscompetenties, het programma, de toetsing en het eindniveau<sup>2</sup>.**

De programmatoets vormt dus een **vakinhoudelijke toets** die minstens om de vier jaar of naar aanleiding van een grote programmawijziging plaatsvindt. Belangrijk: met een grote programmawijziging wordt een hervorming bedoeld die de eigenschappen<sup>3</sup> van de opleiding verandert. Enkele voorbeelden zijn het samenvoegen van een opleiding binnen de instelling of het wijzigen van de onderwijstaal. In dit geval is een programmatoets verplicht. Bij (de uitwerking van) elke andere herwerking van het programma waarbij de eigenschappen van de opleiding niet wijzigen, is een programmatoets sowieso interessant, maar niet verplicht. Het kader definieert de minimale vereisten m.b.t. de programmatoets: het staat opleidingen uiteraard vrij om bijvoorbeeld ook andere aspecten dan de drie inhoudelijke componenten te bespreken met vakgenoten of om meer dan drie experts te consulteren. Opleidingen kunnen er tevens voor opteren om kwaliteitszorginitiatieven op te zetten waarbij studenten betrokken worden (bv. het systematisch bevragen van uitgaande studenten). De programmatoets vormt in elk geval **geen eenzijdige beoordeling**: de oefening heeft wel als doel

<sup>1</sup> Zie ook de zogenaamde inspiratiekaarten.

<sup>2</sup> Zie de onderwijstip '[Verankeren van de externe blik in opleidingen](#)'; zie ook beleidskader Eigen Regie 2.0 (cf. <https://www.ugent.be/nl/univgent/waarvoor-staat-ugent/onderwijsbeleid/overzicht.htm?searchterm=onderwijskwaliteit%2A>).

<sup>3</sup> Cfr. <https://www.ugent.be/intranet/nl/op-het-werk/onderzoek-onderwijs/onderwijs/intern/vademecum/deadlines/progwijz/procedure.htm>.

om een onafhankelijke en kritische blik te laten werpen op de inhoud van een opleiding. Bij deze toets komen zowel **sterktes als leerpunten** op vlak van bv. het programma aan bod. De output van de oefening is steeds een **kritische reflectie** die wordt besproken door de opleidingscommissie en die een (van de) uitgangspunt(en) kan vormen voor veranderingen of innovaties in het onderwijs. Via de programmatoets kan de UGent opleiding ook **goede praktijken detecteren** bij internationale partneropleidingen. Ter ondersteuning van opleidingen ontwikkelde DOWA een **sjabloon met richtvragen**<sup>4</sup> die aan internationale experts kan worden voorgelegd. Het staat opleidingen vrij om al dan niet gebruik te maken van dit sjabloon.

In de beleidsnota m.b.t. [de Eigen Regie 2.0](#) wordt de periode 2020-2023 als periode van **kwaliteitsreflectie** beschouwd. De nota stelt als doel om in deze periode de Eigen Regie 2.0 volledig uit te rollen: daarbij dient het [Onderwijskwaliteitsbureau](#) (OKB) 'bij elke opleiding na te gaan of en in welke mate zij in staat is om (...) efficiënte kwaliteitszorgprocessen op te zetten'. Dit betekent dat het OKB als taak heeft om alle UGent opleidingen te screenen. Gezien de situatie m.b.t. de coronapandemie, verschuift de termijn van de kwaliteitsreflectieperiode: deze periode gaat dus in vanaf 2021 en zal lopen tot 2024.

Wat de programmatoets betreft, is het de bedoeling dat alle UGent opleidingen bij voorkeur **een eerste toets** hebben afgerond tegen het moment dat ze gescreend worden. In elk geval dienen alle UGent opleidingen tegen uiterlijk september 2024 de eerste toets volledig hebben uitgevoerd. Na deze periode is het de bedoeling dat opleidingen (minstens) om de vier jaar of naar aanleiding van een grote programmahervorming een toets uitvoeren<sup>5</sup>.

De manier waarop de programmatoets kan worden voorbereid en uitgevoerd, wordt hieronder beschreven.

## 2. [Vorbereiding programmatoets](#)

Bij de voorbereiding van de programmatoets is het aangewezen om – in de schoot van de opleidingscommissie – aandacht te besteden aan de volgende aspecten: de keuze van de werkwijze, de selectie van de internationale experts en de documentatie.

### Keuze van de werkwijze

Via onderwijstips vindt men – bij wijze van een suggestie – een reeks concrete acties die een opleiding kan opzetten om de programmatoets uit te voeren. Men dient uiteraard niet alle acties uit te voeren: het is de bedoeling dat een opleiding een of meerdere methodieken selecteert die toelaten om de toets uit te voeren. Op onderwijstips vindt men de beschrijving van de volgende acties:

- A. Hanteer internationale kaders als leidraad voor een programmahervorming of als toetssteen voor een bestaand programma.
- B. Laat een selectie van masterproeven evalueren door internationale peers of voorzie in de jury van elke masterproef een externe vakgenoot.
- C. Bevraag uitgaande/ inkomende studenten.
- D. Koppel een programmatoets aan activiteiten in het kader van teaching staff mobility.
- E. Koppel een programmatoets aan een internationaal congres.
- F. Organiseer een meeting met internationale partneropleidingen om een programmatoets uit te voeren.
- G. Organiseer een werkbezoek bij een internationale partneropleiding om een programmatoets uit te voeren.
- H. Laat de opleiding internationaal accrediteren.

---

<sup>4</sup> Het sjabloon met richtvragen voor externe peers vindt u bij de bijlagen onderaan de [onderwijstip m.b.t. de verankering van de externe blik](#).

<sup>5</sup> Voor opleidingen die in het AJ 2021-2022 gescreend worden, kunnen nog een plan van aanpak rond de programmatoets opladen in de monitor. Er wordt wel verwacht dat deze plan van aanpak volledig is uitgevoerd tegen september 2024.

Een belangrijk gegeven is dat er geen 'one-size-fits-all' werkwijze wordt gehanteerd: een opleiding kan die werkwijze kiezen die het beste aansluit bij de eigen context. De **opleidingscommissie** doet er wel goed aan om grondig na te denken over **een aanpak op lange(re) termijn**. Zo kan men ervoor opteren om:

- om de vier jaar (of via een kortere cyclus van bijvoorbeeld drie jaar) een *volledige programmatoets* uit te voeren waarbij in één beweging all inhoudelijke componenten (opleidingscompetenties, programma, toetsing en eindniveau) bij (minstens) drie experts worden afgetoetst.
- een traject te voorzien waarbij de *programmatoets in verschillende stappen* wordt uitgevoerd. Op deze manier worden de verschillende onderdelen van de programmatoets gespreid: een opleiding kan bijvoorbeeld in het ene jaar de opleidingscompetenties en het programma laten bekijken door drie vakgenoten en het daaropvolgende jaar met drie experts in dialoog gaan over de toetsing en het eindniveau. Een andere mogelijkheid bestaat erin om (bijvoorbeeld) gedurende drie jaar elk jaar één expert of partneropleiding in te zetten om de drie onderdelen van de programmatoets (opleidingscompetenties, programma, toetsing en eindniveau) te bekijken.

Een opleiding kan ook de keuze maken om de inbreng van externe peers of partneropleidingen in structurele processen te verankeren: door bijvoorbeeld een externe *peer* te voorzien in de jury van masterproeven, wordt een continue externe blik op (een belangrijke indicator van) het gerealiseerde eindniveau gegarandeerd. In elk geval is een programmatoets verplicht bij de uitwerking van een grote programmawijziging waarbij de eigenschappen van de opleiding veranderen.

Niet onbelangrijk om weten is dat een aantal acties volledig **online** kunnen worden uitgevoerd (A, B, C, F).

### **Internationale experts selecteren**

De peers zijn **bij voorkeur internationaal gezaghebbende experts**. Onafhankelijke peers zijn experts die transparant zijn over de wijze waarop ze samenwerken met de opleiding en die via een verklaring op eer aangeven dat ze objectief de programmatoets kunnen uitvoeren. DOWA voorziet daarvoor een standaardformulier (meer info volgt).

Het is zeker mogelijk – en zelfs aangeraden – om synergieën te creëren tussen de processen m.b.t. de onderwijskwaliteitszorg en het **internationaliseringsbeleid** van de opleiding of faculteit. Zo kan een opleiding bijvoorbeeld de programmatoets uitvoeren samen met vakgenoten uit internationale partneropleidingen waarmee zij studenten uitwisselt. De DOWA afdeling Internationalisering reikt de faculteiten (deels via competitieve oproepen) diverse types middelen aan die kunnen ingezet worden voor internationale activiteiten in het kader van de programmatoets: op onderwijstips is een overzicht van deze middelen te vinden<sup>6</sup>.

### **De documentatie**

Bij de programmatoets bekijken (minstens drie) vakgenoten (minstens) de opleidingscompetenties, het programma en de toetsing en het eindniveau. Wat de documentatie betreft die men aan experts kan voorleggen, is het de bedoeling dat er zoveel mogelijk gewerkt wordt met informatiebronnen die reeds publiek toegankelijk zijn in het Nederlands en in het Engels. Opleidingen hebben wel steeds de keuze om extra of eigen materiaal (bv. de beschrijving van het programma en de leerlijnen) ter beschikking te stellen van experts. Op de **online studiekezer** is de volgende informatie in het Nederlands en in het Engels te vinden:

- **een introductietekst met algemene informatie over het profiel van de opleiding**
- **de opleidingscompetenties**
- **het programma**
- **de studiefiches**

---

<sup>6</sup> Zie ook <https://onderwijstips.ugent.be/nl/tips/verankeren-externe-blik/#Deexterneblikendelinkmetdestrategischeonderwijsdoelstellingen%E2%80%98betrokkenheidvanstakeholders%E2%80%99en%E2%80%98internationalisering%E2%80%99>

Wat het onderdeel 'toetsing en eindniveau' betreft, wordt verwacht dat experts zich buigen over die **opleidingsonderdelen die het gerealiseerde eindniveau toetsen**: daarbij worden vooral de zogenaamde *high stake* opleidingsonderdelen bedoeld, zoals de bachelorproef, de masterproef, stage, (geïntegreerde) projecten. Belangrijk om weten: opleidingen die masterproeven hoofdzakelijk laten opstellen in het Nederlands en die masterproeven willen laten benchmarken met een partneropleiding kunnen dit doen met Nederlandse of Vlaamse partners.

### Uitvoering en opvolging programmatoets

Zoals reeds aangegeven, is de output van de programmatoets steeds een kritische reflectie die wordt besproken door de **opleidingscommissie**. Het is de taak van de OC om na te gaan of in en welke mate de input van de externen aanleiding dient te geven tot concrete veranderingen/verbeteringen in het programma of in de onderwijs- en toetspraktijk. Het is daarenboven niet onbelangrijk om over de input van internationale vakgenoten en eventueel vooropgestelde verbeteracties breder te **communiceren** naar alle lesgevers en studenten. Conform het P-D-C-A principe dat aan de grondslag ligt van de kwaliteitscultuur is het bovendien aangewezen dat opleidingen ook steeds even stilstaan bij de manier waarop programmatoets verliep, dit om na te gaan of de gehanteerde werkwijze al dan niet dient te worden bijgestuurd in de toekomst. Van opleidingen wordt ten slotte verwacht dat de programmatoets en de besprekingen ervan steeds **navolgbaar** zijn in de onderwijsmonitors.